

ג'. לגבי יישוב אחד לא פורסם כלל סיכום של התרגול שנערך בו. הרשות העליונה למזון לא עקבה אחר תיקון הליקויים שהתגלו במהלך התרגול.

אספקת מזון לצה"ל ולאוכלוסייה האזרחית בשעת חירום תלויה כיכולתם של מפעלי המזון, שאושרו כחיוניים לשעת חירום, לספק את הפריטים שבנינם אושרו ככאלה.

בשעת חירום עלול להיווצר מצב, בו המפעלים החיוניים ינותקו, לתקופות שונות, ממקורות סדירים של אספקת חשמל, מים ודלק. במפעלים חיוניים רבים אין אמצעים לאספקה חלופה בשעת הצורך, ובמקרה של נתוק ממקור אספקה סדיר לא יוכלו מפעלים אלה להמשיך בייצור.

כיום אינה חלה על המפעלים החובה להצטייד באמצעים האמורים. לדעת הביקורת על הרשות העליונה למזון, בשיתוף עם ומ"ע ויתר הגורמים הנוגעים בדבר, להגדיר את סדרי העדיפות במערכת, ולגבש תכנית שתביא להשלמת החסר, כשהאמצעים שיועמדו לרשותה יופעלו בהתאם לסדר העדיפות שייקבע.

ממצאי מעקב

פיקוח על הסחר הקימעונאי

דו"ח שנתי 34, עמ' 523

הביקורת בנושא הפיקוח על הסחר הקימעוני נעשתה בחודשים אוקטובר - דצמבר 1983 ופורסמה בדו"ח השנתי 34 של מבקר המדינה, עמ' 523. הביקורת שפורסמה בדו"ח השנתי 34 התייחסה בעיקר לנושאים אלה: מיעוט ביקורת יזומה בתחום הפיקוח על המחירים; תדירות נמוכה של פיקוח על השימוש במשקלות ובמידות. משרד מבקר המדינה המליץ, שמשרד התעשייה והמסחר יפעל כלהלן:

1. יפעל לקידום יזמת החקיקה להנהגת ברירת קנס על חלק ניכר מעבירות צרכנות, שהמשרד החל בה עוד בסוף 1981. חקיקה זו תתרום לצמצום הצורך להזקק לבתי המשפט.

2. ישקול הענקת סמכות של מבקרים בתחומי הצרכנות, הפיקוח על המחירים וסימון מוצרים, למתנדבים מן הציבור.

3. ישקול ניהול כרטסת ממוחשבת של בתי עסק שבה ירשמו ויעודכנו פרטים על הביקורות שנעשו בבית העסק בכל התחומים שבהם המשרד עוסק, תוצאותיהן, וכן עבירות שביצע בעל העסק, כיולים במשקלות ובמידות שנעשו, מועד הכיול הקרוב וכדומה.

4. יבדוק אם קיימת אפשרות להעביר את עשיית הכיולים לידי חברה פרטית שתורשה לכך מטעם המשרד. המשרד יעסוק בפיקוח על החברה, בהסמכה של עושי הכיול ובקביעת תקנים ונהלים מקצועיים.

בדצמבר 1985 ערך משרד מבקר המדינה מעקב, שתכליתו לבדוק באיזו מידה תוקנו הליקויים שהועלו בדו"ח מבקר המדינה.

אלה ממצאי המעקב:

פיקוח ובירור תלונות

1. עם תחילת "עסקת החבילה" הראשונה, (ההסכם לייצוב המשק בין הממשלה ההסתדרות ולשכת התיאום של הארגונים הכלכליים בנובמבר 1984), קיבל המשרד תוספת כוח אדם למשימות פיקוח על הסחר הקימעוני. בתחילה הועסקו עובדי אגף המכס ומע"מ במיבצעי פיקוח מיוחדים, ובתחילת 1985 נוספו למשרד כ-50 עובדים ארעיים המועסקים בפיקוח ובתביעות כעבודה בלתי צמיתה. תוספת העובדים הארעיים היוותה תוספת של כ-150% לעובדים שעסקו בפיקוח לפני עסקת החבילה הראשונה.

גם היקף משימות הפיקוח השתנה כאשר נקבע בצו שתחול הקפאה כללית של מחירי מצרכים ושירותים במשק. במשרד נתקבלו כ-15,000 תלונות מן הציבור, בשנה הראשונה לעסקאות החבילה (נובמבר 1984 - אוקטובר 1985), כ-150% יותר מבשנה שקדמה לעסקת החבילה. העובדים הארעיים הועסקו בעיקר במשימות יזומות של פיקוח בנושאי הצגת מחירים בשקלים והפקעת מחירים. לפי נתונים שריכזה חטיבת הצרכנות שבמשרד, בשנה הראשונה לעסקאות החבילה ביצעו המחוזות כ-170,000 ביקורות: כ-100,000 ביקורות בנושא הצגת מחירים; כ-15,000 ביקורות בנושא הקפאת מחירים; והיתר ביקורות בשאר נושאי הפיקוח על הסחר הקמעוני.

כתוצאה מהביקורות נרשמו, על פי נתוני המשרד, 19,508 דו"חות, הוגשו 8,385 תביעות שנדונו בהליך של שיפוט מהיר; יתרת הדו"חות היו בשלבים שונים של טיפול המחוזות, לרבות הגשת תביעות בהליך רגיל. בחלק מן התיקים נלקח כופר כסף בהתאם לחוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (תיקון מס' 13), התשמ"ה-1985 המסמיך את השר, או מי שהשר מינהו לשם כך לקבל מנאשם כופר כסף במקום העמדתו לדין.

2. בשנה האחרונה נקבע כי עבירות לפי תקנות שעת חירום (יציבות מחירים במצרכים ובשירותים) וכן לפי סעיפים מסוימים בחוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (וצווים שהוצאו לפיהם) יהיו עבירות מן הסוג שניתן למסור לגביהן לנאשם הזמנה דחופה לדיון ולקיים את המשפט סמוך לאחר ההזמנה; בהנהגת ההליך הדחוף לעבירות אלה ניתנה האפשרות להשגת המטרה של קיצור ההליך המשפטי בהן.

בנוסף לכך בחוק העבירות המינהליות, התשמ"ו-1985, שתחילתו ב-1.12.85, ניתנה סמכות לקבוע בתקנות כי עבירה על הוראה שנקבעה בחוק מהחוקים המנויים בתוספת, ביניהם חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים, היא עבירה מינהלית שניתן יהיה להטיל בגינה קנס בדרך מינהלית. לאחר השלמת הסידורים הדרושים להפעלת החוק בדעת המשרד לנקוט באמצעי זה לגבי חלק מעבירות הצרכנות ובכך לאפשר ענישה מהירה ללא הזדקקות לערכאות.

3. המשרד שקל להעניק למתנדבים סמכות של מבקרים, אולם הוברר לו שהדבר אינו ניתן לביצוע עקב מגבלות הנובעות ממעמדם כמתנדבים.

4. עדיין אין המשרד מנהל כרטסת ממוחשבת של בתי עסק המפרטת את הביקורות והכיולים שונעשו בהם.

פיקוח על שימוש במשקלות ובמידות

בשני משרדים מחוזיים (באר שבע וחיפה) כוילו מחדש משקלות ומידות לאחר שנמצאו התנאים הפיזיים הדרושים לעשיית הכיול בהתאם להנחיות הארגון הבין-לאומי למטרולוגיה. בשני המשרדים המחוזיים הנותרים (ירושלים ותל אביב) נשלמות ההכנות להסדרת התנאים הפיזיים הדרושים לעשיית כיול מחדש החל מינואר 1986.

מהנתונים שהובאו בדו"ח המפקח על משקלות ומידות לשנת 1984 עולה, שהביקורות בנושא משקלות ומידות נעשות עדיין בתדירות ממוצעת של פעם בשלוש שנים, כפי שהיה בעבר, ולא בתדירות ממוצעת של פעם בכל שנה כפי שקובע המפקח.

פקודת המשקלות והמידות

1. משרד המשפטים הכין טיוטת נוסח חדש לפקודת המשקלות והמידות, 1947, המיושנת. המשרד העביר למשרד המשפטים את הערותיו לטיוטה. המשרד גם החל בטיפול בתזכיר חוק. שר התעשייה והמסחר הטיל על המעבדה הישראלית לפיזיקה לשמש כמעבדת הכיול הלאומית בתחום הסטנדרדים הפיזיקליים.
2. המשרד הודיע למשרד מבקר המדינה כי דרך ביצוע כוולים, כולל הצעתו של מבקר המדינה להפקיד ביצוע כוולים בידי חברה פרטית, ישקלו מחדש בהתאם לצורך בכוולים, כפי שייקבע בחוק המשקלות והמידות החדש, שהמשרד מטפל בחקיקתו.

קֶרֶן לְנִיהוּל מַחְקֵר תַּעֲשִׂייתִי

דו"ח שנתי 34 עמ' 527

הביקורת על הקרן לניהול מחקר תעשייתי (להלן - הקרן) נערכה בחודשים נובמבר - דצמבר 1983 ופורסמה בדו"ח השנתי 34 של מבקר המדינה בעמ' 527.

מטרת הקרן לממן מחקרים ופעולות תשתית אשר אינם זכאים למענקים מקרנות למחקר ולפיתוח הקיימות במשרד התעשייה והמסחר (להלן - המשרד), ושהם בעלי חשיבות רבה לקידום מחקר ופיתוח תעשייתי (להלן - מו"פ). תקציב הקרן לשנת הכספים 1985, כפי שנקבע בחוק התקציב, היה 380 מיליון שקל.

הביקורת שפורסמה בדו"ח השנתי 34 התייחסה בעיקר לנושאים אלה: לקרן לא הוכן תקציב שנתי שיכלול אומדן מפורט של ההכנסות, וההוצאות הצפויות; היה פיגור רב בהכנת הדו"חות הכספיים השנתיים על הכנסות הקרן והוצאותיה; היה שימוש בכספי הקרן למטרות שלא נועדה להן; הנהלת הקרן לא נהגה לאשר, בתחילת כל שנת כספים, את תקציבו של מרכז התעשייה הישראלית למחקר ולפיתוח (להלן - מתימו"פ), שאת חלקו הגדול מממנת הקרן; הקרן השתתפה במימון תערוכות וירידים בחו"ל, בלי שהוכנה בתחילת כל שנת כספים תכנית כללית לכך ובלי שאושר תקציב לכל יריד ויריד.

בינואר 1986 ערך משרד מבקר המדינה מעקב, שתכליתו לבדוק באיזו מידה תוקנו הליקויים שהועלו בדו"ח.

אלה ממצאי המעקב:

בשנת 1984 הוחק החוק לעידוד מחקר ופיתוח בתעשייה, התשמ"ד-1984 (להלן - החוק), שבו נקבעו הוראות חוק במקום ההסדרים המינהליים שלפיהם הוקמה הקרן ופעלה עד אז. תחילת החוק היתה ביום ח' בטבת התשמ"ה (1.1.85).

תקציב הקרן

1. עדיין אין הנהלת הקרן עורכת בתחילת כל שנת כספים אומדן מפורט של הכנסותיה והוצאותיה והיא לא אישרה ולא תיקצה מראש, בתחילת שנות הכספים 1984 ו-1985, את הפעולות השונות שהקרן מבצעת. לגבי שנת הכספים 1985, יש בכך חומרה יתרה כיון שהדבר נוגד את החוק, שלפיו כספי הקרן ייועדו אך ורק למימון פעולות במסגרת תקציב הקרן.
2. הפיגור בהכנת הדו"חות הכספיים השנתיים על הכנסות הקרן והוצאותיה נשאר בעינו. עדיין אין דו"חות סופיים לשנות הכספים 1981 ו-1982 ולא הוכנו כלל דו"חות לשנות הכספים 1983 ו-1984.

פקודת המשקלות והמידות

1. משרד המשפטים הכין טיוטת נוסח חדש לפקודת המשקלות והמידות, 1947, המיושנת. המשרד העביר למשרד המשפטים את הערותיו לטיוטה. המשרד גם החל בטיפול בתזכיר חוק. שר התעשייה והמסחר הטיל על המעבדה הישראלית לפיזיקה לשמש כמעבדת הכיול הלאומית בתחום הסטנדרטים הפיזיקליים.
2. המשרד הודיע למשרד מבקר המדינה כי דרך ביצוע כוולים, כולל הצעתו של מבקר המדינה להפקיד ביצוע כוולים בידי חברה פרטית, ישקלו מחדש בהתאם לצורך בכוולים, כפי שייקבע בחוק המשקלות והמידות החדש, שהמשרד מטפל בחקיקתו.

קֶרֶן לְנִיהוּל מַחְקֵר תַּעֲשִׂייתִי

דו"ח שנתי 34 עמ' 527

הביקורת על הקרן לניהול מחקר תעשייתי (להלן - הקרן) נערכה בחודשים נובמבר - דצמבר 1983 ופורסמה בדו"ח השנתי 34 של מבקר המדינה בעמ' 527.

מטרת הקרן לממן מחקרים ופעולות תשתית אשר אינם זכאים למענקים מקרנות למחקר ולפיתוח הקיימות במשרד התעשייה והמסחר (להלן - המשרד), ושהם בעלי חשיבות רבה לקידום מחקר ופיתוח תעשייתי (להלן - מו"פ). תקציב הקרן לשנת הכספים 1985, כפי שנקבע בחוק התקציב, היה 380 מיליון שקל.

הביקורת שפורסמה בדו"ח השנתי 34 התייחסה בעיקר לנושאים אלה: לקרן לא הוכן תקציב שנתי שיכלול אומדן מפורט של ההכנסות, וההוצאות הצפויות; היה פיגור רב בהכנת הדו"חות הכספיים השנתיים על הכנסות הקרן והוצאותיה; היה שימוש בכספי הקרן למטרות שלא נועדה להן; הנהלת הקרן לא נהגה לאשר, בתחילת כל שנת כספים, את תקציבו של מרכז התעשייה הישראלית למחקר ולפיתוח (להלן - מתימו"פ), שאת חלקו הגדול מממנת הקרן; הקרן השתתפה במימון תערוכות וירידים בחו"ל, בלי שהוכנה בתחילת כל שנת כספים תכנית כללית לכך ובלי שאושר תקציב לכל יריד ויריד.

בינואר 1986 ערך משרד מבקר המדינה מעקב, שתכליתו לבדוק באיזו מידה תוקנו הליקויים שהועלו בדו"ח.

אלה ממצאי המעקב:

בשנת 1984 הוחק החוק לעידוד מחקר ופיתוח בתעשייה, התשמ"ד-1984 (להלן - החוק), שבו נקבעו הוראות חוק במקום ההסדרים המינהליים שלפיהם הוקמה הקרן ופעלה עד אז. תחילת החוק היתה ביום ח' בטבת התשמ"ה (1.1.85).

תקציב הקרן

1. עדיין אין הנהלת הקרן עורכת בתחילת כל שנת כספים אומדן מפורט של הכנסותיה והוצאותיה והיא לא אישרה ולא תיקצה מראש, בתחילת שנות הכספים 1984 ו-1985, את הפעולות השונות שהקרן מבצעת. לגבי שנת הכספים 1985, יש בכך חומרה יתרה כיון שהדבר נוגד את החוק, שלפיו כספי הקרן ייועדו אך ורק למימון פעולות במסגרת תקציב הקרן.
2. הפיגור בהכנת הדו"חות הכספיים השנתיים על הכנסות הקרן והוצאותיה נשאר בעינו. עדיין אין דו"חות סופיים לשנות הכספים 1981 ו-1982 ולא הוכנו כלל דו"חות לשנות הכספים 1983 ו-1984.

פעולות הקרן

1. עדיין אין הנהלת הקרן מאשרת מראש, בתחילת כל שנת כספים, את תקציב הפעולות של מתימו"פ, דבר החיוני כדי שהקצאת התקציבים תהא בצורה המיטבית.
2. מאז 1984 לא השתתפה הקרן במימון תערוכות וירידים.
3. הנהלת הקרן ממשיכה לממן, מכספי הקרן, העסקת עובדים במינהל למחקר תעשייתי⁽¹⁾, חלקם בביצוע עבודות מינהליות.

המשרד הסביר שבאמצע 1985 הוסכם עם משרד האוצר על תוספות של 5 משרות לתקן כוח האדם של המינהל למחקר תעשייתי של המשרד. על אף המוסכם לא הוגדל התקן עד למועד בדיקת המעקב. לדעת הביקורת, מאחר והעסקת העובדים כנ"ל אינה תואמת את מטרות הקרן כפי שאלה נקבעו בחוק לעידוד מחקר ופיתוח בתעשייה, התשמ"ד-1984, על המשרד לפעול למציאת מקורות מימון מתאימים להעסקת העובדים כמקובל לגבי העסקת עובדים בשירות המדינה.

מכון היצוא הישראלי

דו"ח שנתי 32, עמ' 502 ועמ' 516

מבוא

מכון היצוא הישראלי הוא עמותה שהוקמה ב-1958 במטרה לעודד ולקדם את היצוא מישראל. בראשה ועד פועל ובו חברים נציגי הממשלה, התאחדות התעשיינים ויצואנים. כ-70% מתקציב המכון, מקורם בהקצבה של משרד התעשייה והמסחר. יתרת התקציב ממומנת מתשלומים המתקבלים מן היצואנים בעבור שירותים שונים שהם מקבלים מהמכון, ומדמי חבר שיצואנים חברי המכון משלמים.

מכון היצוא הישראלי (להלן - המכון) מסייע ליצואנים המציגים את מוצריהם בביתנים ישראליים, שהוא מארגן בעבורם בתערוכות ובירידים בחו"ל. המכון גובה מן היצואנים רק חלק מהוצאותיו על ארגון התערוכות והירידים, ויתרת ההוצאות ממומנת מתקציבו. עוד מסייע המכון בארגון שבועות ענפיים בארץ, שמטרתם להציג ענפי יצוא נבחרים בפני קניינים מחו"ל. מחלקת ההדרכה שלו מסייעת ליצואנים בדרך של העמדת מידע לרשותם, בכל הנוגע לעניינים מינהליים הקשורים בביצוע יצוא, וכן עומדת לרשות יצואנים חדשים האפשרות להסתייע במומחים ליצוא - "מנהלי יצוא ניידים" - שהמכון מעסיק. במכון 63 עובדים; תקציבו בשנות הכספים 1984 ו-1985 היה 3.25 מיליון דולר ו-3.52 מיליון דולר, בהתאמה.

הביקורת על פעולות המכון פורסמה בדו"ח השנתי 32 במסגרת שני פרקים: (א) סיוע ליצואנים בפעולות יצוא, שנערך בחודשים מארס - מאי 1981 (עמ' 502); (ב) רכישות מכון היצוא, שנערך בחודשים אוקטובר - נובמבר 1981 (עמ' 516).

הביקורת שפורסמה בדו"ח שנתי 32 התייחסה בעיקר לנושאים אלה:

- (א) חלק ניכר מתקציב המכון הוצא על שכר ומינהלה, שתרומתם הישירה לעידוד היצוא קטנה;
- (ב) כמה תערוכות מתוכננות לא נתקיימו בשל חוסר תקציב, אך המכון לא פעל להגדיל את השתתפות היצואנים בהוצאותיו;
- (ג) בהרבה מהתערוכות והירידים שהשתתפות בהם מאורגנת בידי המכון השתתפו יצואנים מישראל כבר שנים רבות, וגם הרכב היצואנים שהשתתפו בהם היה קבוע כמעט;

(1) תפקידו של המינהל למחקר תעשייתי לפעול לעידוד מר"פ והשקעות בו. המינהל הוא יחידה מיחידת המשרד.

פעולות הקרן

1. עדיין אין הנהלת הקרן מאשרת מראש, בתחילת כל שנת כספים, את תקציב הפעולות של מתימו"פ, דבר החיוני כדי שהקצאת התקציבים תהא בצורה המיטבית.
2. מאז 1984 לא השתתפה הקרן במימון תערוכות וירידים.
3. הנהלת הקרן ממשיכה לממן, מכספי הקרן, העסקת עובדים במינהל למחקר תעשייתי⁽¹⁾, חלקם בביצוע עבודות מינהליות.

המשרד הסביר שבאמצע 1985 הוסכם עם משרד האוצר על תוספות של 5 משרות לתקן כוח האדם של המינהל למחקר תעשייתי של המשרד. על אף המוסכם לא הוגדל התקן עד למועד בדיקת המעקב. לדעת הביקורת, מאחר והעסקת העובדים כנ"ל אינה תואמת את מטרות הקרן כפי שאלה נקבעו בחוק לעידוד מחקר ופיתוח בתעשייה, התשמ"ד-1984, על המשרד לפעול למציאת מקורות מימון מתאימים להעסקת העובדים כמקובל לגבי העסקת עובדים בשירות המדינה.

מכון היצוא הישראלי

דו"ח שנתי 32, עמ' 502 ועמ' 516

מבוא

מכון היצוא הישראלי הוא עמותה שהוקמה ב-1958 במטרה לעודד ולקדם את היצוא מישראל. בראשה ועד פועל ובו חברים נציגי הממשלה, התאחדות התעשיינים ויצואנים. כ-70% מתקציב המכון, מקורם בהקצבה של משרד התעשייה והמסחר. יתרת התקציב ממומנת מתשלומים המתקבלים מן היצואנים בעבור שירותים שונים שהם מקבלים מהמכון, ומדמי חבר שיצואנים חברי המכון משלמים.

מכון היצוא הישראלי (להלן - המכון) מסייע ליצואנים המציגים את מוצריהם בביתנים ישראליים, שהוא מארגן בעבורם בתערוכות ובירידים בחו"ל. המכון גובה מן היצואנים רק חלק מהוצאותיו על ארגון התערוכות והירידים, ויתרת ההוצאות ממומנת מתקציבו. עוד מסייע המכון בארגון שבועות ענפיים בארץ, שמטרתם להציג ענפי יצוא נבחרים בפני קניינים מחו"ל. מחלקת ההדרכה שלו מסייעת ליצואנים בדרך של העמדת מידע לרשותם, בכל הנוגע לעניינים מינהליים הקשורים בביצוע יצוא, וכן עומדת לרשות יצואנים חדשים האפשרות להסתייע במומחים ליצוא - "מנהלי יצוא ניידים" - שהמכון מעסיק. במכון 63 עובדים; תקציבו בשנות הכספים 1984 ו-1985 היה 3.25 מיליון דולר ו-3.52 מיליון דולר, בהתאמה.

הביקורת על פעולות המכון פורסמה בדו"ח השנתי 32 במסגרת שני פרקים: (א) סיוע ליצואנים בפעולות יצוא, שנערך בחודשים מארס - מאי 1981 (עמ' 502); (ב) רכישות מכון היצוא, שנערך בחודשים אוקטובר - נובמבר 1981 (עמ' 516).

הביקורת שפורסמה בדו"ח שנתי 32 התייחסה בעיקר לנושאים אלה:

- (א) חלק ניכר מתקציב המכון הוצא על שכר ומינהלה, שתרומתם הישירה לעידוד היצוא קטנה;
- (ב) כמה תערוכות מתוכננות לא נתקיימו בשל חוסר תקציב, אך המכון לא פעל להגדיל את השתתפות היצואנים בהוצאותיו;
- (ג) בהרבה מהתערוכות והירידים שהשתתפות בהם מאורגנת בידי המכון השתתפו יצואנים מישראל כבר שנים רבות, וגם הרכב היצואנים שהשתתפו בהם היה קבוע כמעט;

(1) תפקידו של המינהל למחקר תעשייתי לפעול לעידוד מר"פ והשקעות בו. המינהל הוא יחידה מיחידות המשרד.

(ד) בסיכום של ההוצאות בפועל שהוצאו בגין השתתפות בתערוכות וירידים, לא נכללו שכר העבודה לעובדי בית המלאכה והוצאות תקורה ועקיפות, של הנהלת המכון ואגפים ומחלקות אחרות שלו, הכרוכות בארגון התערוכה או היריד. כתוצאה מכך, לא היה למכון מידע מדויק על עלות ההשתתפות בתערוכות ובירידים השונים;

(ה) רכישות טובין לשם הקמת ביתנים על ידי בית המלאכה, לא נעשו בדרך של מכרזים. במקרים שהמכון פנה אל ספקים, באמצעות מכרזים, ההצעות שהתקבלו מהם לא נחתמו ונשמרו במקום סגור;

(ו) במחסן בית המלאכה לא היה פיקוח נאות על מלאי המוצרים והחומרים המאוחסנים בו, וספירות המלאי נערכו בלא נוכחות גורם שאינו קשור בבית המלאכה. לא היה במחסן רישום מרוכז של הטובין שנרשמו כבלאי בכרטיסת, על אף שחומרים אלה המשיכו להיות מאוחסנים במחסן;

(ז) התקשרות המכון עם סוכנות נסיעות, שממנה נרכשו רוב כרטיסי הטיסה לחו"ל.

בדצמבר 1985 נערך מעקב שתכליתו לבדוק באיזו מידה תוקנו הליקויים שהועלו בדו"ח מבקר המדינה.

אלה ממצאי המעקב:

תקציב וכספים

1. מן הדו"ח הכספי לשנת הכספים 1984 עולה שהיא הסתיימה בעודף של כ-140 מליון שקל. שיעור ההוצאות הארגוניות של המכון פחת מאז הביקורת הקודמת, והגיע לכ-38% מכלל הוצאותיו (כ-610 מליון שקל מתוך כ-1,610 מליון שקל) לעומת כ-60% בשנת 1980. שאר ההוצאה היתה על ארגון ירידים, על פעילות משותפת עם ענפי היצוא, ועל ארגון "שבועות ישראל". במשך שנת הכספים לא בוטלו תערוכות מתוכננות בשל חוסר תקציב לעריכתן, כפי שאירע בעבר. לעומת זאת בוטלו תערוכות מתוכננות בשל סיבות אחרות, ביניהן מיעוט יצואנים שהביעו רצון להשתתף בהן. מנכ"ל המכון הסביר כי אין המכון נוהג להשתתף בתערוכות שנרשמו אליהן פחות משבעה מציגים, היות שהשתתפות מצומצמת לא תביא כל תועלת לתדמית היצוא הישראלי.

2. מאז הביקורת הקודמת גדל שיעור ההשתתפות של יצואנים בהוצאות על הקמה וארגון של תערוכות וירידים: על פי הדו"ח הכספי, בשנת 1984 הגיע שיעור ההשתתפות הממוצע של יצואנים בהוצאות על הקמה וארגון של התערוכות והירידים ל-48.7%. לפי דו"ח ביצוע התקציב לתקופה אפריל - ספטמבר 1985 הגיע שיעור ההשתתפות באותה תקופה ל-53% בקירוב, לעומת 41% בשנת 1980.

3. עדיין המכון ממשיך להשתתף באופן קבוע בכמה תערוכות, מדי שנה בשנה. המנכ"ל הסביר, כי הדבר נעשה בשל חשיבותן, והיותן תערוכות מרכזיות. לפי נתוני המכון, בשנת 1984 השתתפו 520 יצואנים בירידים ובתערוכות, מהם 208 חדשים. המנכ"ל הסביר, כי יש קושי למשוך יצואנים להשתתף בתערוכות במקומות חדשים, בגלל הספק בכדאיות העיסוקית מבחינתם; לא בוצעה המלצת מבקר המדינה משנת 1981 לקבוע דמי השתתפות מדורגים למשתתפים חדשים לעומת הוותיקים, לטובת הראשונים. המנכ"ל הסביר, שהעדפה של המשתתפים החדשים בסיוע, שהם בדרך כלל יצואנים קטנים ומתחילים, עלולה לגרום לפרישה של היצואנים הוותיקים מן התערוכה ולהקמת ביתנים עצמאיים בידיהם.

4. (א) המכון סבל בעבר מתחלופה גבוהה של חשבים, דבר אשר גרם לפיגורים ארוכים בהכנת החומר לצורך בדיקתו בידי רואי החשבון, וכן היו פיגורים ממושכים בהתאמות בנקים. אין עוד פיגורים כאלה לאחר שבשנה האחרונה נתקבל לעבודה חשב שהוא רואה חשבון. (ב) משרד מבקר המדינה ערך ביקורת בכמה עניינים כספיים במכון, והעלה כי מאז אפריל 1985 חסרים מסמכים המהווים אסמכתאות להוצאות המבוצעות באמצעות כרטיס אשראי,

מחשבון הבנק של המכון. כרטיס אשראי זה נמצא בידי המנכ"ל, המוציא באמצעותו בכל חודש סכומים מסוימים לצורכי המכון. בשנת 1985 חסרו אסמכתאות להוצאות בסכום של כ-1095 דולר לפי חישובי משרד מבקר המדינה. המנכ"ל הודיע, כי כל הקבלות על הוצאותיו מצויות בידיו. הן מוגשות לגזברות פעם בחודשיים בערך, אך נשמרות בכספת בחדרו. לדעת הביקורת, מן הראוי שהקבלות יישמרו ביחד עם כל שאר האסמכתאות בגזברות המכון.

5. בסיומה של כל תערוכה על מנהל הביתן להגיש שני דו"חות: דו"ח כספי, המלווה בקבלות, על ההוצאות שהיו בתערוכה, ודו"ח ענייני, המשמש, בין היתר להערכת הצלחת התערוכה, ולהפקת לקחים בעתיד. בדיקה בחשבות המכון העלתה, כי במקרים רבים מוגשים הדו"חות הכספיים של מנהלי הביתנים לא חתומים ואף בלא תאריך, ולכן לא ניתן לדעת אם מאז סיום התערוכה ועד להגשת הדו"ח הכספי חלף זמן סביר, ואם הכספים ששימשו להוצאות התערוכה, ושהיה על מנהל הביתן להחזיר, הוחזרו במועד. על ממצא זה התריע גם המבקר הפנימי של המכון עוד בשנת 1982.

ארגון תערוכות ורכישות בית המלאכה

1. בשנת הכספים 1984 הקים בית המלאכה ביתנים ב-22 מבין 47 תערוכות שהשתתפות בהן אורגנה בידי המכון. בשנת הכספים 1985 אמור בית המלאכה, על פי תכנית העבודה, להקים ביתנים ב-17 תערוכות מבין 41 שהשתתפות בהן תאורגן בידי המכון. שאר הביתנים מוקמים על ידי קבלנים מקומיים, בעיקר במדינות רחוקות כגון ארה"ב, אוסטרליה וסינגפור.

בית המלאכה ממשיך שלא לזקוף את ההוצאות על שכר עובדיו וכן הוצאות תקורה והוצאות עקיפות, כך שהמחירים שהוא נוקב בעת הכנת אמדן התקציב לתערוכה מוטים כלפי מטה, ועדיין אינם משקפים את ההוצאות הצפויות בגין הקמת הביתנים.

2. הביקורת בשנת 1981 העלתה, כי למכון לא היה מידע בדבר כדאיות ההקמה של ביתנים באמצעות בית המלאכה, לעומת הקמתם על ידי קבלנים. במטרה לאמוד את יעילות הקמת הביתנים על ידי בית המלאכה, ערכה חשבות המכון בדיקה תמחירית של הוצאות הקמתם בשנת 1984. הבדיקה הושלמה בדצמבר 1985, וממנה עולה, כי העלות הממוצעת של הקמת מ² ביתן היתה כ-160 מרק גרמני. בתחשיב זה עדיין לא נכללו הוצאות תקורה והוצאות עקיפות של הנהלת המכון ואגפים ומחלקות אחרות שלו, הכרוכות בארגון התערוכות והירידים. המכון לא אסף נתונים על מחירי ההקמה של ביתנים בידי קבלנים מקומיים, בארצות שבהן התערוכות מתקיימות. מכאן, שעדיין אין למכון מידע באשר לדרך הזולה ביותר להקמת הביתנים בתערוכות.

3. על פי הוראות המנכ"ל מ-1978, כל רכישה ששוויה יותר מ-1200 דולר חייבת להעשות במכרז. (א) הרכישות של הטובין בעבור בית המלאכה כבר נעשות, בדרך כלל, באמצעות מכרזים; ההצעות של המשתתפים מוכנסות לתיבת מכרזים הנמצאת במשרדי הנהלת המכון, והתיבה נפתחת בנוכחות חברי ועדת המכרזים. (ב) בכמה מכרזים הנוגעים להזמנת עבודות פרסום, לא בחר המכון את ההצעות הזולות ביותר שהוצעו במכרזים. במקרים אלה לא נימקה ועדת המכרזים את החלטתה. עוד העלה המעקב, כי בית המלאכה רכש בגרמניה, באוגוסט 1985, כסאות במחיר כולל של 15,000 מארק, בלי מכרז.

4. המכון, בהיותו מלכ"ר, רושם את השקעותיו בצידו כהוצאה. כתוצאה מכך עדיין רשום מלאי הטובין במאזן בערך סימלי בלבד. לצורכי ביטוח הוערך המלאי שבמחסן בארץ בכ-200,000 דולר, ובוזה שבאירופה בכ-20,000 דולר. ספירה של המלאי בארץ נערכת פעם בשנה, בידי ועדה, שהמנכ"ל ממנה. בוועדה חברים חשב המכון, המבקר הפנימי, עובד משרד התעשייה והמסחר וחבר נוסף. בספירת המלאי האחרונה, שנערכה באפריל 1985, לא נמצאו חוסרים ניכרים, אולם לחברי הוועדה היו הערות בנושא חומר פרסומי. התברר לחברי הוועדה, כי בבית המלאכה מאוחסנות זה שנים מספר כמויות ניכרות של חומר פרסומי ישן שאינו

בשימוש, ולדעת הוועדה הזמנו בעבר כמויות של חומר פרסומי מעל לדרוש. הוועדה לא העריכה את עלות הדפסת החומר הפרסומי המיותר. במאי 1985 נערכה לראשונה ספירת מלאי במחסן באירופה בידי מנהל בית המלאכה ומוכ"ל המכון.

5. בעקבות הביקורת הוכנה כרטסת מלאי למחסן באירופה, וכרטסת מקבילה בארץ המלווה אותה.

6. עדיין אין רישום מרוכז של הטובין שנרשמו כבלאי בכרטסת. טובין אלה מאוחסנים במקום נפרד בבית המלאכה; לא נרשמו בכרטסת המלאי מוצרים המיוצרים מטובין שהתבלו אך ראויים עדיין לשימוש, ומיועדים לשימוש חד פעמי. מוצרים כאלה, שניתן לעשות בהם שימוש רב פעמי, נרשמו בכרטסת המלאי.

הוועדה לביעור מלאי ישן התכנסה בסוף דצמבר 1985, לראשונה לאחר ארבע שנים, והורתה לבער חלק מן החומר הפרסומי המיותר.

התקשרות עם סוכנות נסיעות

1. עד 1980 היה המכון קשור שנים רבות באופן בלעדי עם חברת נסיעות אחת. במגמה לשפר את תנאי הרכישה פנה המכון בשנת 1980 לשלוש סוכנויות נסיעות, לקבלת הצעות למתן שירותים למכון. סוכנות נסיעות אחת (סוכנות א') הציעה הנחה בשיעור של 50% מן העמלה המגיעה לה בגין שירותיה. שתי החברות האחרות לא הציעו הנחות, בנימוק שהדבר נוגד את תקנות יאט"א.

ועדה המורכבת ממנכ"ל המכון וסגנו החליטה לבחור בהצעת סוכנות א', והמכון רכש באמצעותה חלק גדול מכרטיסי הנסיעה לעובדיו שיצאו לחו"ל. לכל אחד מן השבועות הענפיים שארגן המכון, מונה סוכן נסיעות אחר על ידי הוועדה המארגנת אותו.

מבירורים שערך משרד מבקר המדינה אצל רשם החברות עולה, כי אחד מבעלי סוכנות א' הוא שותפו, מאז שנת 1981, של מנכ"ל המכון, בבעלות על חוזה חקלאית. אמנם המנכ"ל היה שותף לא פעיל, ואולם בעצם הצטרפותו כשותף בחוזה שאחד מבעליה הוא מבעלי סוכנות א', הוא העמיד את עצמו במצב שהיה בו משום ניגוד עניינים עם תפקידו כמנהל המכון, נוכח הקשרים העסקיים שהיו למכון באותה עת עם סוכנות א'. בתום שנתיים להתקשרות ביקש המכון פעם נוספת הצעות מחברות נסיעות, אך התברר לו כי הצעתה של סוכנות א' היתה עדיין הזולה ביותר, וההתקשרות עמה חודשה.

2. במארס 1985, פנו למכון ארבע סוכנויות נסיעות אחרות והציעו לספק לו את שירותיהן. ועדת מכרזים שחבריה היו הסמנכ"ל, חשב המכון, מוכ"ל המכון והמבקר הפנימי של המכון דנה בהצעות, ובסוף מאי החליטה לבחור באחת מהן.

המעקב העלה, כי המכון לא פרסם מכרז לבחירת סוכן נסיעות, וממילא לא הביא את הדבר לידיעת כל ציבור סוכני הנסיעות. המכון בחר להתקשר עם אחד מארבעה המציעים אף כי לא היה בידיו מידע אם ההצעה שקיבל היתה הזולה ביותר שניתן להשיג באותו מועד.

מנהלי ביתנים

לכל תערוכה או יריד שבהם משתתפים יצואנים מישראל באמצעות המכון, ומוקם בהם ביתן, מתמנה מנהל ביתן. תפקידו של מנהל הביתן לפקח על תפעולו התקין של הביתן מבחינה מינהלית, לוודא שכל הוצאה כספית בחו"ל תיעשה בהתאם להוראות ובמסגרת התקציב שאושר מראש לתערוכה או ליריד, וכן לפתור בעיות המתעוררות בעת התפעול.

מנהלי הביתנים הישראלים בתערוכות נבחרים, ברוב המקרים, מקרב אחת משלוש קבוצות מועמדים: עובדי המכון, עובדי משרד התעשייה והמסחר ונציגים כלכליים של ישראל בחו"ל,

שניהלו ביתנים בתערוכות או בירידים שהוחלט שלא לשגר אליהם מנהל ביתן מן הארץ.
להלן בטבלה נתונים על מנהלי הביתנים בשנות הכספים 1984 ו-1985:

ס"ה	1984	1985	
32	20	12	עובדי משרד התעשייה והמסחר
22	11	11	עובדי מכון היצוא
27	17	10	נציגים כלכליים בחו"ל
8	—	8	טרם נקבעו עד ינואר 1986
89	48	41	ס"ה

מנהלי הביתנים נבחרים בידי ועדה שחבריה הם המנכ"ל, ראש המינהל לסחר חוץ שבמשרד התעשייה והמסחר, וסגן יו"ר המכון. לבחירה של האנשים המתאימים לתפקיד מנהל ביתן יש חשיבות רבה, לא רק בשל התפקיד של ייצוג ישראל בתערוכה, אלא גם בשל החשיבות הנודעת לכושר ארגון, ידיעת שפת המקום ובקיאות במתרחש בענף שהוא נושא התערוכה.

1. המכון לא קבע עדיין אלה כישורים נדרשים ממועמד לשמש מנהל ביתן, במיוחד באשר לנסיונו הקודם בארגון ובניהול תערוכות וירידים, וידיעת שפת המדינה שבה התערוכה מתקיימת.

2. הוועדה לבחירת מנהלי הביתנים אינה מנהלת רישומים על החלטותיה, ובמצב זה לא ניתן לוודא שבכל מקרה נבחר המועמד המתאים ביותר.